

Parlamentaariselle TKI-työryhmälle

Arenen lausunto tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksen käyttöä koskevasta monivuotisesta suunnitelmasta

- Arene pitää suunnitelman tärkeimpiä linjauksia pääosin oikeansuuntaisina. Suunnitelmassa tunnistetaan hyvin ammattikorkeakouluille ominainen soveltavan tutkimuksen ja kehittämistoiminnan rooli.
- Arene pitää ehdottoman tärkeänä, että suunnitelmassa sitoudutaan kasvattamaan ammattikorkeakoulujen valtionrahoitusta. Perusrahoitusta tulee kasvattaa, jotta voimme vastata korkeakoulutettujen osaajapulaan ja toisaalta vahvistaa ammattikorkeakoulujen kyvykkyyttä hankkia TKI-rahoitusta ja toteuttaa työelämää ja alueita tukevaa soveltavaa tutkimus- ja kehittämistoimintaa.
- Ammattikorkeakoulut kannattavat ajatusta tukea sekä ammattikorkeakoulujen kyvykkyyttä hankkia T&K-rahoitus eurooppalaisista ja kansainvälisistä lähteistä. Tehokkaimmin tätä tuetaan perusrahoituksen nostolla, nimikesääntelyn joustavoittamisella ja tohtorikoulutusoikeudella.
- Yritysten tukemisessa keskeistä on huomioida erilaisessa kehitysvaiheessa ja erilaisilla tavoitetasoilla toimivat yritykset.
- Arenen pitää tärkeänä suunnitelman linjausta, jonka mukaan perustutkimuksen infrastruktuurin ohella myös ammattikorkeakouluille luontaisen soveltavan tutkimuksen ja kehittämistoiminnan infrastruktuureihin tulee kohdentaa investointeja. Ammattikorkeakoulujen tutkimusinfrastruktuurit rakennetaan pääasiassa siten, että ne palvelevat sekä koulutusta että ammattikorkeakoulun ja alueen elinkeinoelämän TKI-tarpeita.
- Suunnitelmassa viitataan koko korkeakoulusektoriin useassa kohdin pelkästään yliopistoina. Arene edellyttää, että koko duaalimalli tunnistetaan yhdenvertaisesti läpi koko suunnitelman.

2. TKI-järjestelmä ja T&K-rahoitus

Suomen suurimmat haasteet kansainvälisten arvioiden ja vertailujen perusteella koskevat tällä hetkellä työn tuottavuuden heikkoa tasoa. Vuoden 2022 Global Innovation Indexin mukaan Suomen työn tuottavuuden kasvu vuonna 2022 oli 0,2 % ja olimme tuloksella sijalla 84. Työn tuottavuus Suomessa on polkenut paikallaan koko vuoden 2008 finanssikriisin jälkeisen ajan. Tuottavuuden kasvun parantaminen edellyttää sekä korkeakoulutettujen osaajien määrän kasvattamista että laadukkaan ja vetovoimaisen tutkimus-, kehittämis- ja innovaatio toiminnan vahvistamista.

TKI-toiminnan osalta keskeistä on kyetä hyödyntämään nykyistä paremmin korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten osaamista ja asiantuntijuutta yritysten kehittämis- ja innovaatio toiminnan tukena. Tämä edellyttää rahoituksen uudelleen kohdentamista tukemaan yhteistyötä. Yhteistyön tiivistäminen

myös vahvistaa osaamisen ja tiedon liikkumista toiminnassa mukana olevien yritysten, organisaatioiden ja tutkimuslaitosten välillä ja vahvistaa siten koko elinkeinoelämän kyvykkyyttä.

4.1. TKI-järjestelmän johtaminen ja ohjaus

Arene pitää ehdotusta tutkimus- ja innovaationeuvoston rooliin kehittamisestä ja kasvattamisesta perusteltuna esityksenä. Kansallisen tutkimus- ja innovaatiopolitiikka vaatii nykyistä vahvempaa johtamista ja koordinaatiota, ja tutkimus- ja innovaationeuvosto olisi luonteva toimija ohjaamaan tätä koordinaatiota.

Tutkimus- ja innovaationeuvoston kokoonpanossa on oltava kattava edustus ammattikorkeakouluista ja yliopistoista. Tämä on selvää niiden merkittävän roolin vuoksi itse T&K-toiminnan toteuttamisessa.

4.2. Osaaminen ja T&K-työvoiman saatavuus

Arene pitää tärkeänä, että suunnitelmassa tunnistetaan nykyinen osaajapula korkeakoulutetusta työvoimasta. Pula osaavasta työvoimasta vaivaa laajasti työmarkkinoita, eikä koske pelkästään tutkimus- ja kehittämistoiminnassa työskenteleviä henkilöitä. Toisaalta pula korkeakoulutetuista osuu pahiten juuri T&K-toimintaan, jos ongelmaan eri tartuta kunnianhimoisesti.

Korkeakoulut kykenevät vastaamaan kansalliseen osaajapulaan vain, jos niiden perusrahoitusta nostetaan riittävästi tulevien hallituskausien aikana. Korkeakoulujen rahoituksen osalta on myös tärkeää huomioida, että samalla perusrahoituksella ammattikorkeakoulut tekevät sekä koulutusta että TKI-toimintaa, jolloin aloituspaikkojen lisääminen ilman rahoitusta heikentää kyvykkyyttä TKI-toimintaa.

Luvussa korostetaan erityisesti pulaa tohtorikoulutetusta työvoimasta ja huolta tutkijakoulutuksen heikosta työllistymisestä yksityisen sektorin palvelukseen. Arene esittää tähän ongelmaa ratkaisuksi tohtorikoulutuksen laajentamista ammattikorkeakouluihin, joissa olisi erinomaiset valmiudet ja osaaminen tehdä työelämää palvelevia ja tieteellisesti korkeatasoisia tohtorikoulutusohjelmia yhteistyössä työelämän kanssa. EU:n alueella ammattikorkeakoulut ovat viime vuosina saaneet tohtorikoulutus-oikeuksia esimerkiksi Saksassa ja Alankoimassa, joissa tohtorikoulutuksen laajentamista on perusteltu juuri ammattikorkeakoulujen läheisellä suhteella yrityksiin ja teollisuuteen. Oman tohtorikoulutuksen puuttuessa, ammattikorkeakoulut tekevät tohtorikoulutusta nyt eurooppalaisten kumppanikorkeakoulujensa kautta. Lisäksi yliopistojen tohtorikoulutusohjelmien pitäisi paremmin hyväksyä jatko-opiskelijoiksi YAMK-tutkinnon suorittaneita hakijoita.

Luvussa tehdyt huomiot koskien maahanmuuttoa ovat pääasiassa kannatettavia. Esitetty lukuvuosimaksujen verovähennysoikeus Suomeen töihin jääville opiskelijoille on kannatettava esitys, joka tukee Suomeen työllistymistä. Ammattikorkeakoulut tekevät jo nyt toimia opiskelijoiden Suomeen työllistymisen edistämiseksi, mutta apuja tähän työhön tarvitaan myös työelämältä ja alueiden toimijoilta. Maahanmuuton osalta on myös hyvä huomioida, että kohdassa puhutaan vain yliopistoista, vaikka ammattikorkeakoulut ovat yliopistoja suurempi kansainvälisten opiskelijoiden kouluttaja. Selkeä haaste tällä hetkellä on edelleen kansainvälisten opiskelijoiden maahanpääsy, mikä tulisi ratkaista välittömästi.

4.3. TKI-yhteistyön vahvistaminen

Arene pitää erinomaisena tavoitteena palauttaa TKI-järjestelmän toimijoiden yhteistyö Suomen TKI-toiminnan keskeiseksi vahvuudeksi. Yhteistyö suomalaisten korkeakoulujen ja yritysten, julkisen ja kolmannen sektorin välillä on Suomessa heikentynyt erityisesti 2010-luvun aikana, kun tähän kohdennetun julkisen TKI-rahoituksen määrä on vähennetty.

Yhteistyön tiivistäminen korkeakoulujen ja työelämän välillä on välttämätöntä, jos haluamme saada korkeakoulujen osaamisen ja tiedon tehokkaammin työelämän käyttöön. Toisaalta korkeakoulut tarjoavat alustan TKI-ekosysteemien synnylle, jossa tieto ja osaaminen levittäytyvät laajemmin yrityksille ja organisaatioille. TKI-yhteistyön vahvistaminen edellyttää, että erityisesti Business Finlandin rahoitusinstrumenttien tulisi ohjata korkeakouluja ja yrityksiä yhteistyöhön sekä tukea osaamiseskosysteemien syntyä, jolla sidotaan tuotettu osaaminen Suomeen.

4.4. T&K-toiminnan kansalliset painopisteet ja strategiset valinnat

Strategisten painopisteiden ja strategisten tavoitteiden valintojen vahvistaminen ja päätöksentekoprosessin selkeyttäminen ovat hyviä tavoitteita. Pienenä maana Suomen kannattaa kohdentaa resursseja tehokkaasti tiettyjen globaalien megatrendien kannalta keskeisille aloille, mutta toisaalta on hyvä muistaa myös laaja-alaisemmat kehittämistarpeet muilla aloilla. Painopisteiden valinnan tulisi pohjautua pitkälti tutkimusorganisaatioiden ja työelämän muodostamien ekosysteemien arvioihin, eikä yksinomaan poliittiseen päätöksentekoon.

Ammattikorkeakoulujen lakisääteinen tehtävä on tehdä aluekehitystä edistävää ja alueen elinkeinorakennetta uudistavaa soveltavaa TKI-toimintaa. Ammattikorkeakoulujen TKI-toiminnan strategiset painopisteet ovat siten vahvasti kytköksissä alueiden strategiaan painopisteisiin. Alueellisten ratkaisujen tukeminen TKI-rahoituksen kohdentamisessa on siis tärkeää huomioida, jotta pystymme vastaamaan koko maan elinvoiman ja kilpailukykyyn edistämisestä.

4.5. T&K-rahoitus

Luvun alussa nostetaan tärkeällä tavalla esiin tavoite edistää julkisen T&K-rahoituksen vaikuttavuutta, ennakoitavuutta ja pitkäjänteisyyttä. Arene kannattaa vahvasti tätä tavoitetta. Julkisen T&K-rahoituksen vipuvaikutus yksityisen rahoituksen lisäämiseksi on merkittävä. Vipuvaikutuksen osalta iso kysymys on kuitenkin, millä aikavälillä sitä tarkastellaan. Korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten sekä yritysten tekemä tutkimus- ja kehittämissyö ei välttämättä tuota suurempien innovaatorahoitusten tapaan yhtä nopeita tuloksia tai investointeja yrityksiltä, mutta vaikutukset ovat laajempia, ja tämä korostuu pidemmällä aikavälillä.

2. Suomen Akatemia

Arene katsoo, että Suomen Akatemian rahoitus tulee kohdentaa esitettyä vahvemmin myös soveltavan tutkimuksen rahoittamiseen. Nykyisistä rahoitusinstrumenteista Strategisen tutkimuksen neuvoston (STN) hankkeiden valinnassa korostuu laadun lisäksi myös vaikuttavuus, joten rahoituksen

painopistettä tulisi jonkin verran siirtää STN-hankkeisiin. Tämä helpottaisi myös yritysten osallistumista ja osaltaan auttaisi kasvattamaan yksityisiä T&K-panostuksia.

3. Ammattikorkeakoulujen rahoitus

Arene pitää ehdottoman tärkeänä, että suunnitelmassa sitoudutaan kasvattamaan ammattikorkeakoulujen valtionrahoitusta. Perusrahoitusta tulee kasvattaa, jotta voimme vastata korkeakoulutettujen osaajapulaan ja toisaalta vahvistaa ammattikorkeakoulujen kyvykkyyttä hankkia TKI-rahoitusta ja toteuttaa työelämää ja alueita tukevaa soveltavaa tutkimus- ja kehittämistoimintaa.

Arene ei kannata kirjausta rahoituksen korvamerkinnästä jatkuvan oppimisen TKI-muotoiseen toteuttamiseen, sillä jatkuvan oppimisen muodossa toteutettava TKI-toiminta rajoittaa liiaksi ammattikorkeakoulujen kykyä käyttää rahoitusta TKI-toimintansa kehittämiseen ja toisaalta mahdollisuuksiin hankkia ulkoista rahoitusta esimerkiksi eurooppalaisista kilpailuista rahoituslähteistä. Jo nykyisin ammattikorkeakoulut toteuttavat laajasti jatkuvan oppimisen TKI-muotoisia toteutuksia erityisesti rakennerahastohankkeiden avulla.

Ammattikorkeakoulut ovat viime vuosina satsanneet runsaasti TKI-osaamisen vahvistamiseen omilla painopistealueillaan ja tätä rahoitusta tulee vahvistaa.

Ammattikorkeakoulujen rahoitusta koskevassa osiossa korostetaan myös vahvasti ammattikorkeakoulujen roolia erityisesti pk-yritysten TKI-toiminnan tukemisessa ja edistämisessä. Ammattikorkeakoulut ovat ottaneet tämän tehtävän vahvasti itselleen, mutta myös suuret yritykset, kolmas ja julkinen sektori tarvitsevat AMK:n TKI-työtä. Tilastokeskuksen innovaatiotoimintatilaston mukaan vuonna 2020 suhteellisesti eniten yhteistyötä ammattikorkeakoulujen kanssa tekivät yli 250 henkeä työllistävät yritykset, joista puolet ilmoitti tekevänsä yhteistyötä ammattikorkeakoulujen kanssa. Ammattikorkeakoulut voivat tarjota laadukkaita kehittämispalveluita yrityksille vain, jos ne voivat kehittää ja kasvattaa omia soveltavan tutkimuksen vahvuusalueitaan.

4. Soveltava tutkimus sekä yritysten ja julkisten tutkimusorganisaatioiden yhteistyön rahoitus

Arene pitää tavoitetta yritysten ja julkisten tutkimusorganisaatioiden yhteistyön edistämisestä soveltavan tutkimuksen saralla äärimmäisen tärkeänä. Sekä Suomen Akatemian kansainvälisessä arvioinnissa 2022 ja Business Finlandin arvioinnissa 2021 todetaan, että Business Finlandin muodostamisen jälkeen rahoitus korkeakoulujen, tutkimuslaitosten ja yritysten yhdessä tekemään soveltavaan tutkimus- ja kehittämistyöhön on laskenut merkittävästi. Rahoituksen heikkeneminen on vaikeuttanut korkeakoulujen ja elinkeinoelämän yhteistyötä uusien innovaatioiden alkupään kehitystyössä sekä siten heikentänyt tiedon kumuloituvuutta TKI-ekosysteemissä korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten heikentyneen roolin myötä.

Suomalaisten keskeisten TKI-rahoittajien, kuten Business Finlandin, Suomen Akatemian, ELY-keskusten ja maakuntaliittojen TKI-rahoituksia tulee jatkossa kohdistaan siten, että ne ohjaavat yritykset sekä korkeakoulut ja tutkimuslaitokset tekemään yhteistyötä soveltavassa tutkimus- ja kehittämistoiminnassa. Business Finlandin perustamisen jälkeen korkeakoulujen ja elinkeinoelämän

välisen yhteistyön rahoitus on heikentynyt merkittävästi ja tämä kehityskulku tulee kääntää rahoituskriteerejä muuttamalla.

6. Yritysten kannustaminen T&K-toimintaan

Arene pitää tärkeänä tavoitteena parantaa yritysten kannusteita kasvattaa T&K-toiminnan volyymia. Yritysten tukemisessa keskeistä on huomioida erilaisessa kehitysvaiheessa ja erilaisilla tavoitetasoilla toimivat yritykset. Nykyiset rahoitusinstrumentit edellyttävät nopeita markkinoille vietäviä tuotteita ja kansainvälisille markkinoille siirtymistä. Korkeakoulujen kanssa tehtävässä tutkimus- ja kehittämistyössä aikajänne voi olla pidempi, jolloin myös rahoitusinstrumenttien tulee tukea hitaampia kehittämisprosesseja.

7. EU:n TKI-ohjelmien hyödyntäminen ja 8. Kansainvälisen T&K-rahoituksen tehokkaampi hyödyntäminen

Ammattikorkeakoulut kannattavat ajatusta tukea sekä tutkimusorganisaatioiden että yritysten kyvykkyyttä hankkia T&K-rahoitus eurooppalaisista ja kansainvälisistä lähteistä. Korkeakoulujen kannusteita hakea erityisesti Suomen ulkopuolelta tulevaa rahoitusta on kannatettava idea. Ammattikorkeakoulujen osalta tätä kyvykkyyttä tuetaan parhaiten perusrahoitusta kasvattamalla, sillä nyt suurin este uusien rahoituslähteiden käyttämiselle on liian suuri taloudellinen riski ja osaajien rekrytointiongelmia.

Ammattikorkeakoulujen kannalta keskeinen haaste hakea rahoitusta kansainvälisistä lähteistä liittyy kansallisen sääntelyimme aiheuttamiin rajoituksiin. Ammattikorkeakoulut eivät voi nykyisin käyttää Euroopassa yleisesti tunnettuja ammattinimikkeitä (professori), joka heikentää hakemusten uskottavuutta ja toisaalta professorinimikkeen puuttuminen vaikeuttaa ulkomaalaisten tutkijoiden rekrytointia ammattikorkeakouluihin. Toinen haaste liittyy siihen, etteivät ammattikorkeakoulut voi kouluttaa omia tutkijoitaan, ja siksi ammattikorkeakouluilla tulisi olla oikeus tohtorinkoulutukseen.

Kun selvitetään muiden kuin tutkimusorganisaatioiden kansallisen vastinrahoituksen tarpeet ja malli, tulee samalla tarkastella, olisiko vastinrahoitus tehokas tapa lisätä ammattikorkeakoulujen osallistumista EU:n tutkimusohjelmiin.

9. Uutta tietoa tuottavan tutkimuksen edellytykset sosiaali- ja terveydenhuollon rakennemuutoksessa

Ammattikorkeakoulujen roolia sote-alan kehittäjänä ei tällä hetkellä tunnusteta riittävästi. Erityisesti hoito-, kuntoutus- ja sosiaalialoilla ammattikorkeakouluilla on merkittävää osaamista, jonka hyödyntämistä hyvinvointialueiden toiminnan kehittämisessä tulisi hyödyntää nykyistä paremmin. Ammattikorkeakoulujen vahvasti työelämälähtöinen ote sote-alan TKI-toimintaan tähtää juuri toiminnan käytänteiden uudistamiseen.

10. Tutkimusinfrastruktuurit

Arene pitää erinomaisena, että tutkimusinfrastruktuureja koskevassa kirjauksessa huomioidaan vahvasti myös muuhun kuin perustutkimukseen tarkoitettujen infrastruktuurien hankinta ja rahoittaminen. Ammattikorkeakoulut hankkivat tutkimusinfrastruktuureja, joita on mahdollista hyödyntää laaja-alaisesti soveltavaan tutkimukseen, yhteistyössä työelämän kanssa tehtävään kehittämistoiminnan tai puhtaasti yrityksille suunnattuun testaus- ja mittauspalveluihin.

4.6 T&K-rahoituksen seuranta ja vaikuttavuuden arviointi

Arene esittää, että seurattaviin mittareihin lisätään työn tuottavuuden kehityksen seuranta.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry

Mervi Vidgrén
puheenjohtaja

Ida Mielityinen
toiminnanjohtaja